

2010

**МЕЖДИННА ОЦЕНКА ЗА
ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ 2007-2013 Г. НА
ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ОТ
НИВО 2**

Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2007-2013 г. на Югозападен район от ниво 2, е изготвена от екип на *Агенция СТРАТЕГМА ООД* в изпълнение на договор № РД-02-2910299/09.11.2010 г. за изпълнение на поръчка с предмет: „**Междинна оценка и доклад за изпълнението на регионалните планове за развитие за периода 2007-2009 г.**”, с възложител Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Заключенията и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на *Агенция СТРАТЕГМА ООД* и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Наименование на проекта:	„Междинна оценка и доклад за изпълнението на регионалните планове за развитие за периода 2007-2009 г.“	
Идентификационен номер:	01-10-078	РД-02-2910299/09.11.2010 г.
Страна:	България	
	Възложител:	Изпълнител:
	Министерство на регионалното развитие и благоустройството Главна дирекция “Стратегическо планиране на регионалното развитие и административно-териториално устройство”	Агенция СТРАТЕГМА ООД
Адреси:	гр. София, ул. „Св. Св. Кирил и Методий” 17-19	София 1000 ул. “Триадица” № 4
Тел./факс:	+359 2 940 53 25 +359 2 940 53 20	+359 2 981 47 38
e-mail:	agency@strategma.bg	
Лица за контакти:	Станка Делчева – Ръководител на проекта	
Заглавие на доклада:	Междинна оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2007-2013 г. на Югозападен район от ниво 2, стр. 40	
Период на изпълнение:	09-30 ноември 2010 г.	
Подписи:	<hr/>	

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	1
1. Общи положения.....	1
2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки	4
3. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС	4
II. ПЪРВОНАЧАЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА ЮЗР.....	9
1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в ЮЗР.....	9
2. Промени в социалното и икономическото развитие на ЮЗР	12
3. Степен на постигане на целите на РПР на ЮЗР.....	16
4. Използвани ресурси за постигане на целите на РПР на ЮЗР.....	21
5. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на ЮЗР	24
III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	27
1. Препоръки за актуализация на РПР на ЮЗР.....	27
2. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР на ЮЗР	29
3. Съответствие на проекта на Актуализиран документ за изпълнение на РПР на ЮЗР за периода 2010-2013 г. с изводите от междинната оценка	30
4. Препоръки за разработване на документи за следващия програмен период след 2013 г.	32

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ

графика 1.	Промени в правомощията на РСР и ОСР.....	7
графика 2.	Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на ЮЗР.....	9
графика 3.	Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2009 г. и прогнозни данни за 2010-12 г.	12
графика 4.	БВП на глава от населението за ЮЗР, България и ЕС 27, 2004-2008 г., [в евро].....	13
графика 5.	Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за ЮЗР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.....	13
графика 6.	Коефициент на безработица за ЮЗР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.	14
графика 7.	Динамика на доходите на населението за ЮЗР, спрямо средното за страната, 2004-2008 г.....	14
графика 8.	Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в ЮЗР, 2004-2008 г., [лева].....	14
графика 9.	Използване на интернет в ЮЗР и средни стойности за страната, 2004-2008 г.....	14
графика 10.	Произведена продукция на глава от населението за ЮЗР, по области, 2004-2008 г., [хил. лв.].....	15
графика 11.	Коефициент на заетост (15-64 н.г.) за ЮЗР, по области, 2004-2008 г.	15
графика 12.	Коефициент на безработица за ЮЗР, по области, 2004-2008 г.....	15
графика 13.	Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение за ЮЗР, по области, 2004-2008 г.....	15
графика 14.	Население с режим на водоснабдяване в ЮЗР и средно за страната за 2007 и 2008 г.	17
графика 15.	Разпределение на договорените и изплатените средства по целите на РПР на ЮЗР.....	22
графика 16.	Концентрация на договорените средства по райони за целенасочено въздействие в ЮЗР.....	22
таблица 1.	Матрица на връзките между целите и приоритетите на РПР на ЮЗР и приоритетите на НСРР.....	10
таблица 2.	Матрица на връзките между приоритетите на НСРР и приоритетни оси на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г., програмите по цел 3 и ПРСР.....	11
таблица 3.	Принос на РПР на ЮЗР към приоритетите на НСРР, [дял от общия размер на договорените средства по приоритетите на НСРР].....	23

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ЕИСУРР	Единна информационна система за управление на регионалното развитие
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФР	Европейски фонд за рибарство
ЕФРР	Европейския фонд за регионално развитие
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЗРР (2004)	Закон за регионалното развитие, приет 2004 г., отменен
ЗРР (2008)	Закон за регионалното развитие, приет 2008 г., действащ
КФ	Кохезионен фонд
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОПАК	ОП „Административен капацитет” 2007-2013
ОПОС	ОП „Околна среда” 2007-2013
ОПР	Общински план за развитие
ОПРКБИ	ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007-2013
ОПРР	ОП „Регионално развитие” 2007-2013
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013
ОПРЧР	ОП „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013
ОПТ	ОП „Транспорт” 2007-2013
ОПТП	ОП „Техническа помощ” 2007-2013
ОСР	Областна стратегия за развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013
РПР	Регионален план за развитие
РЦВ	Райони за целенасочено въздействие
РЦП	Райони за целенасочена подкрепа
СЗР	Северозападен район от ниво 2
СИР	Североизточен район от ниво 2
СР	Съвет за развитие при Министерския съвет
СЦР	Северен централен район от ниво 2
ЮЗР	Югозападен район от ниво 2
ЮИР	Югоизточен район от ниво 2
ЮЦР	Южен централен район от ниво 2

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общи положения

Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие на Югозападен район от ниво 2, 2007-2013 г.¹ [РПР на ЮЗР] е изготвена във връзка с разпоредбата на чл. 33, ал. 1 от Закона за регионалното развитие² [ЗРР (2008)].

Целите на междинната оценка на РПР на ЮЗР са:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението на РПР на ЮЗР за периода 2007-2009 г.;
- оценка на степента на постигане на целите на РПР на ЮЗР;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- оценка на институционалната организация и капацитета за изпълнение на РПР;
- формулиране на изводи и препоръки за актуализация на РПР и разработването на документи за програмния период след 2013 г.

От методологическа гледна точка, **регионалните планове за развитие** представляват **средносрочни рамкови документи**, определящи целите и приоритетите на регионалната политика за съответния район от ниво 2. РПР на ЮЗР е приет на основание разпоредбите на **Закона за регионалното развитие** [ЗРР (2004)]³, действал до 2008 г., докато междинната оценка се изготвя, съгласно 33, ал. 1 на новия **Закон за регионалното развитие**⁴ [ЗРР (2008)], който отменя закона от 2004 г.

ЗРР (2004) определя системата за „*планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, държавното подпомагане, наблюдението, контрола и оценката на регионалното развитие*“⁵.

¹ Решение № 1016 на Министерския съвет от 30 декември 2005 г. за приемане на Регионален план за развитие на Югозападния район за планиране за периода 2007-2013 г.

² Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

³ Обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г., изм. и доп., бр. 32 от 12.04.2005 г., бр. 88 от 4.11.2005 г., доп., бр. 24 от 21.03.2006 г., изм., бр. 36 от 4.04.2008 г., отм., бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

⁴ Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

⁵ Чл. 1, ЗРР (отм.)

Законът определя два типа документи за политиката за регионално развитие:

- **Стратегически документи**, включващи:
 - Национална стратегия за регионално развитие [НСРР];
 - Областни стратегии за развитие [ОСР].
- **Планови и програмни документи**, включващи:
 - Регионални планове за развитие [РПР];
 - Общински планове за развитие [ОПР];
 - Национална оперативна програма за регионално развитие [НОПРР].

РПР се разработват в съответствие с предвижданията на **Националната стратегия за регионално развитие**⁶ [НСРР], както и с приоритетите и специфичните цели, съдържащи се в областните стратегии за развитие, за съответния програмнен период. На практика НСРР следва да замени **Националния план за регионално развитие**⁷, както и да определи мястото на бъдещата програмата за регионално развитие по политиката за сближаване, определена в отменения закон като **Национална оперативна програма за регионално развитие** [НОПРР]. НСРР следва да отчита „*предвижданията на Националния план за развитие*“. Съгласно § 2, ал. 5 от преходните и заключителните на ЗРР (2004) „*До приемането на Националния план за развитие Националната стратегия за регионално развитие и Националната оперативна програма за регионално развитие отчитат предвижданията на Националния план за икономическо развитие*“.⁸

Периодът на действие на РПР съвпада със срока на действие на *Националния план за развитие* и на *Националната оперативна програма за регионално развитие*.⁹ Въпреки че в края на 2005 г. Министерския съвет одобрява предварителен вариант на *Националния план за развитие на Република България* за периода 2007-2013 г.¹⁰, официална версия на този документ не е приемана.

⁶ Обн., ДВ, бр. 42 от 17.05.2005 г.

⁷ Приет с Постановление № 208 на Министерския съвет от 22 ноември 1999 г., обн., ДВ, бр. 106 от 1999 г.

⁸ Приет с Решение N 670 на Министерския съвет от 27 октомври 1999 г.

⁹ Чл. 21, ал. 2 от Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие, приета с Постановление № 317 на Министерския съвет от 24.11.2004 г., обн., ДВ, бр. 106 от 3.12.2004 г., изм., бр. 83 от 18.10.2005 г., в сила от 18.10.2005 г., отм., бр. 80 от 12.09.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

¹⁰ Протоколно решение на Министерския съвет № 055.20, т.1 от 27 декември 2005 г.

Съгласно чл. 11, ал. 3 на ЗРР (2004), РПР съдържат:

- анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район за планиране;
- целите, приоритетите и мерките за развитие;
- районите за целенасочено въздействие;
- размера на необходимото ресурсно осигуряване, в т.ч. по видове помощи, както и разпределението им по районите за целенасочено въздействие;
- предварителна оценка на плана за очакваните резултати;
- индикативна финансова таблица - по източници на финансиране, мерки и приоритети, обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана;
- реда и начина за провеждането на консултациите за изпълнение на плана с партньорите на регионално равнище.

Съгласно чл. 7 на ЗРР (2004) В границите на районите за планиране (ниво 2) се обособяват **райони за целенасочено въздействие [РЦВ]**, които представляват териториална основа за провеждането на държавната политика за регионално развитие чрез прилагане на система от мерки, насочени към постигане на устойчив ръст на социално-икономическото развитие и преодоляване на вътрешнорегионалните различия.

След разработването на РПР на ЮЗР, съгласно разпоредбата на чл. 33, ал. 1 на ЗРР (2004), е направена **предварителна (ex-ante) оценка**, резултатите от която са интегрирани в основния документ.

В нормативната уредба, действаща до приемането на ЗРР (2008) е определено, че „*Орган за управление на РПР е министърът на регионалното развитие и благоустройството.*“¹¹, който осъществява определените функции, съгласувано с областните управители, на които е възложена отговорността за изпълнението на РПР¹². Наблюдението на изпълнението на РПР се осъществява от съответните **Регионални съвети за развитие [РСР]**.

¹¹ чл.3 на Наредбата за управлението, наблюдението, оценката, контрола за ефективното изпълнение и информационното осигуряване на регионалните планове за развитие, приета с ПМС № 364 от 29.12.2004 г., обн., ДВ, бр. 3 от 11.01.2005 г., в сила от 11.01.2005 г., отгм., бр. 80 от 12.09.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

¹² чл. 27, ал. 1 на Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие

2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки

В съответствие с нормативната уредба и добрата практика преди официалното приемане на РПР на ЮЗР, е изготвена предварителна (ex-ante) оценка. Резултатите и препоръките от предварителната оценка са интегрирани в окончателната версия на РПР на ЮЗР.

3. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС

След приемането на НСРР и РПР, настъпват важни промени както в европейската, така и в националната, нормативната и институционалната среда на политика в областта на регионалното развитие, които определят необходимостта от промени, както на общата рамка на политиката за регионално развитие, така и на свързаните с нея документи.

През 2006 г. се констатира, че два от районите за планиране, съответстващи на нивото NUTS 2 – Северозападния и Югоизточния и един от районите на ниво NUTS 1 – Северна България, не отговарят на изискването за минимален брой на населението, определени в **Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)**¹³. В тази връзка след консултации с ЕВРОСТАТ е съгласувана промяна на териториалния обхват на районите за планиране за програмния период 2007-2013 г.

През месец юли 2006 г. Европейската комисия [ЕК] публикува в Официалния вестник на Европейския съюз [ЕС] новото общностно законодателство за периода 2007-2013 г., което определя правилата и изискванията по отношение прилагането на помощта от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС през програмния период 2007-2013 г.

В съответствие с критериите за подкрепа на политиката за сближаване, цялата територия на България е избираема за финансиране по **цел 1 „Сближаване“**¹⁴ на политиката за сближаване на ЕС, страната участва и в програмите по **цел 3 ”Европейско те-**

¹³ Официален вестник на ЕС n° L 154, 21/06/2003, стр. 0001-0041.

¹⁴ Ресурсите по цел 1 „Сближаване“ са насочени към по-слабо развитите региони и държави-членки на ЕС, чийто БВП на глава от населението е по-нисък от 75% от средните стойности за Общността.

риториално сътрудничество”, които целят насърчаване на балансираното териториално развитие и териториалната интеграция на обхванатите от програмата страни и региони.

В края на 2006 г. Министерският съвет одобри българската **Национална стратегическа референтна рамка**¹⁵, която отчита разпоредбите на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)* относно териториалния обхват на районите от ниво 2.

В началото на 2007 г. Министерският съвет одобри седемте оперативни програми по политиката за сближаване¹⁶. До края на 2007 г. ЕК одобри всички национални документи по политиката за сближаване – **Националната стратегическа референтна рамка и седемте оперативни програми за периода 2007-2013 г.**

В началото на 2008 г. с **Регламент (ЕО) № 176/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 20 февруари 2008 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) поради присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз**¹⁷, официално са изменени границите на районите от ниво 2.

Във връзка с промените в европейската политика за сближаване, пълноправното членство на Република България в Европейския съюз от 1 януари 2007 г., както и необходимостта от създаване на ефективен механизъм за регионална координация, през 2008 г. е подготвен и приет нов **Закон за регионалното развитие**¹⁸ [ЗРР (2008)].

Стратегическото планиране на регионалното развитие, според ЗРР(2008), се изразява в разработването и актуализацията на **система от документи** за постигане на устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, включително развитие на трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество. По същество, новият ЗРР променя йерархията и съдържанието на документите по политиката за регионално развитие. Въпреки това, не е решен категорично въпросът с йерархичните връзки между отделните документи и обвързаността между целите на стратегическите и плановите

¹⁵ Одобрена от Министерския съвет с Протоколно решение № 52.36 от 21 декември 2006 г.

¹⁶ Протоколни решения на Министерския съвет №№ 8.19, 8.20, 8.28, 8.29, 8.31, 8.32 и 8.33 от 1 март 2007 г.

¹⁷ Официален вестник на ЕС п° L 061, 05/03/2008, стр. 0001-0005. Регламентът влиза в сила в деня след публикуването му в Официален вестник на ЕС.

¹⁸ Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

документи по политиката за регионално развитие и тези, свързани с прилагането на политиката за сближаване в България.

ЗРР (2008) прави сериозни промени в системата за програмиране и управление на регионалното развитие, променен е и териториалния обхват на пет от шестте района за планиране, съответстващи на ниво NUTS 2¹⁹ – **Северозападен [СЗР], Северен централен [СЦР], Североизточен [СИР], Югоизточен [ЮИР] и Южен централен [ЮЦР]**. Границите на **Югозападния район [ЮЗР]**, остават непромени. Терминът „район за планиране на ниво NUTS 2“ е заменен с „район от ниво 2“. Териториалният обхват на ЮЗР през 2005 г. включва областите София-град, София-област, Перник, Кюстендил и Благоевград. След промяната на обхвата на районите от ниво 2, обхватът на ЮЗР не е променен.

В чл. 5 от ЗРР (2008) идеята за *районите за целенасочено въздействие* е заменена с възможността за обособяване на **райони за целенасочена подкрепа [РЦП]**, които могат да обхващат територията на една или повече съседни общини в рамките на районите от ниво 3 (областите). РЦП са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

Със ЗРР (2008) се променя системата за управление на регионалното развитие като се конкретизират правомощията на органите на изпълнителната власт във връзка с провеждането на политиката за регионално развитие, въведено изискване министрите и ръководителите на ведомства да отчитат целите и приоритетите на НСРР при провеждане на секторните политики в рамките на своите компетенции. Ключово е регламентираното правомощие на министъра на регионалното развитие и благоустройството за **„регионална координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на Европейския съюз“**, чл. 17, т. 12 от ЗРР (2008), но към момента, то не е намерило развитие в нормативната уредба за изпълнението на оперативните програми. Именно уплътняването на това, правомощие е възможност за съгласуване на мерките реализирани по оперативните програми с целите и приоритетите на политиката за регионално развитие. Правомощията по оперативното изпълнение на стратегическите и плановите документи по ЗРР (2008) не са определени еднозначно. На

¹⁹ Обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 г. относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Официален вестник на ЕС n° L 154, 21/06/2003, стр. 0001-0041.

практика органите, отговарящи за провеждането на политиката за регионално развитие не разполагат с необходимите за това ресурси.

*Регионалните съвети за развитие [РСР] в районите от ниво 2 и Областните съвети за развитие [ОСР] в административните области на страната, районите от ниво 3, са трансформирани в **държавно-обществени органи** за провеждане на политиката за регионално развитие, като в тяхната структура са включени представители на социално-икономическите партньори. (вж. графика 1)*

графика 1. Промени в правомощията на РСР и ОСР

РЕГИОНАЛНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ	ОБЛАСТНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ
<ul style="list-style-type: none"> • одобряват проект на РПР на съответния район за планиране; • съгласуват ОСР за съответния район за планиране; • одобряват докладите за наблюдение на изпълнението на РПР; • предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на РПР; • осъществяват регионална координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, оказващи въздействие върху развитието на района; • участват в процеса на наблюдение на изпълнението на оперативните програми чрез определени от него представители в комитетите за наблюдение на Националната стратегическа референтна рамка и на оперативните програми, съфинансирани от ЕС; • приемат становища по годишните и заключителните доклади за изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, оказващи въздействие върху развитието на района; • съгласуват мерките, които следва да се включат в НОПРР; • приемат предварителната оценка за проектите по НОПРР; • дават становище по годишните доклади и по заключителния доклад; • взаимодействат с областните съвети за развитие и с централните органи на изпълнителната власт 	<ul style="list-style-type: none"> • приемат ОСР; • съгласуват инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа; • предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на ОСР, включително за финансиране на общински проекти; • оценяват инициативите на общините и на юридически лица с нестопанска цел, свързани с ОСР; • предлагат сключват споразумения за сътрудничество с други съседни области за осъществяване на съвместни дейности по регионалното развитие и териториалното сътрудничество; • съгласуват действията по осигуряване на публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие на територията на областта.

Най-съществени са промените, свързани с оперативното администриране на регионалното развитие като са подчертани координационните функции. За осъществяване на регионална координация при изпълнение на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, към РСР са създадени **Регионални координационни комитети [РКК]**. Целта на РКК е осигуряване на ефективна и ефикасна координация и взаимодействие при изпълнение на операциите по оперативните програми, съфинансирани от ЕС, на територията на съответния район от ниво 2.

Дирекциите за техническо съдействие, координация и управление на регионални програми и планове по чл. 23 и 24 от ЗРР (2004) са закрити – § 3 от преходните и зак-

лючителните разпоредби на ЗРР (2008). Създадени са териториални звена на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за стратегическо планиране и координация на регионалното развитие, които изпълняват ролята на секретариат на съответния РСР.

ЗРР (2008) регламентира създаването на **Единна информационна система за управление на регионалното развитие**²⁰ [ЕИСУРР]. ЕИСУРР следва да осигури публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, финансирането, наблюдението и оценката на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие. Условието и редът за изграждане, поддържане и опериране на ЕИСУРР се определят с наредба на министъра на регионалното развитие и благоустройството. Законът вменява конкретни функции на областните управители и кметовете на общини във връзка с изграждането, поддържането и оперирането на ЕИСУРР на съответната територия.

Самата НСРР и регионалните планове за развитие за районите на планиране не са приведени в съответствие с разпоредбите на новия ЗРР (2008), така както е предвидено в § 4 от закона, въпреки че през 2009 г. са подготвени проекти на **актуализирани документи за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г.**, съответно за РПР. През 2009 г. са изготвени **доклади по наблюдението и контрола при прилагането на РПР, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологични щети в резултат на прилагането на съответния план**²¹. През 2010 г. са изготвени **годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР, включително и за РПР на ЮЗР.**

²⁰ Чл. 25 от ЗРР (2008).

²¹ чл.30, ал.1 на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, приета с ПМС № 139 от 24.06.2004 г., обн., ДВ, бр. 57 от 2.07.2004 г., в сила от 1.07.2004 г., изм. и доп., бр. 3 от 10.01.2006 г., бр. 29 от 16.04.2010 г.

II. ПЪРВОНАЧАЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА ЮЗР

1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в ЮЗР

Визията определена РПР на ЮЗР е **Утвърждаване на водещата позиция на Югозападния район за планиране в социално-икономическото развитие на Република България и превръщане на град София в един от най-привлекателните икономически и културни центрове в Югоизточна Европа.**

РПР на ЮЗР определя **три стратегически цели** за развитието на района, конкретизирани чрез **четири приоритета.**

графика 2. Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на ЮЗР

Оценката на първоначалните резултати от изпълнението на РПР на ЮЗР, степента на постигане на целите, както и ефективността на използваните ресурси е изготвена на база аналитично, определено съответствие между целите на РПР на ЮЗР и приоритетите на НСРР, а след това е направено съотнасяне към приоритетните оси [ПО] на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г. – ОП „Регионално развитие” [ОПРР], ОП „Околна среда” [ОПОС], ОП „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика” [ОПРКБИ], ОП „Развитие на човешките ресурси” [ОПРЧР], ОП „Транспорт” [ОПТ], ОП „Административен капацитет” [ОПАК] и ОП „Техническа помощ” [ОПТП], както и за програмите по цел 3 „Европейско териториално сътрудничество“, по-специално тези за трансгранично

сътрудничество. Програмата за развитие на селските райони [ПРСР] и ОП „Развитие на сектор Рибарство“, също допринасят за постигане на част от целите на регионалното развитие, но поради специфика на правилата и процедурите за управление, ефектът от тяхното въздействие за периода 2007-2009 г. не е включен в междинната оценка.

Оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г. са подготвени, в съответствие с *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.*, която определя общата рамка и механизмите за прилагане на европейската политика за сближаване в Република България, както и допълняемостта и съгласуваността между дейностите, финансирани по **Европейския фонд за регионално развитие [ЕФРР]**, **Европейския социален фонд [ЕСФ]**, **Кохезионния фонд [КФ]**, **Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони [ЕЗФРСР]** и **Европейския фонд Рибарство [ЕФР]**. ЕФРР, ЕСФ и КФ са разгледани като пряко допринасящи за реализацията на политиката за регионалното развитие.

таблица 1. Матрица на връзките между целите и приоритетите на РПР на ЮЗР и приоритетите на НСРР

Цели и приоритети на РПР на ЮЗР	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Стратегическа цел 1: Постигане на устойчив икономически растеж, чрез развитие на конкурентноспособна диверсифицирана регионална икономика						
Приоритет 1: Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика						
Приоритет 2: Развитие на транспортната и инженерно-техническата инфраструктура						
Стратегическа цел 2: Намалвяване на вътрешнорегионалните различия и укрепване на връзките между градските центрове						
Приоритет 3: Подобряване на качествата на жизнената среда в населените места и условията на живот						
Стратегическа цел 3: Икономическо и социално сближаване с останалите региони в ЕС						
Приоритет 4: Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти и развитие на сътрудничеството						

таблица 2. Матрица на връзките между приоритетите на НСРР и приоритетни оси на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г., програмите по цел 3 и ПРСР

Оперативна програма	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
ОПРР	ПО 2	ПО 2, 4	ПО 3, 4	ПО 1, 4	ПО 4	ПО 5
ОПОС		ПО 1, 2, 3				ПО 2, 3, 4
ОПРКБИ	ПО 1, 2	ПО 2, 3, 4				ПО 5
ОПРЧР			ПО 1, 2, 3, 4, 5, 6		ПО 7	ПО 8
ОПТ		ПО 1, 2		ПО 3		ПО 5
ОПАК					ПО 1, 2, 3, 4	ПО 1, 2, 3, 4
ОПТП						ПО 1, 2, 3
Програми по цел 3 (общо)						
ПРСР			ПО 3	ПО 3		ПО 4

В РПР на ЮЗР са определени индикативните финансови ресурси за изпълнение на плана за периода 2007-2013 г. в размер на **1 051,1 млн. лв.**²², като от структурните инструменти на ЕС, е предвиден принос само от ЕФРР, в размер на **712,5 млн. лв.** за целия програмен период. При извършване на междинната оценка е взет предвид и приносът на останалите структурни инструменти по политиката за сближаване – ЕСФ и КФ.

Липсата на информация за планираното разпределение на средствата, определени в оперативните програми по политиката за сближаване и промяната на териториалния обхват на ЮЗР, след приемането на РПР, не позволява коректното определяне на реално разполагаемия финансов ресурс за ЮЗР. Финансовият ресурс по програмите по *цел 3 „Европейско териториално сътрудничество“ – трансгранично сътрудничество*, по които ЮЗР може да участва – **Програма за европейско териториално сътрудничество „Гърция – България 2007-2013“** (вътрешни граници), **Програма за трансгранично сътрудничество по Инструмента за предприєдинителна помощ „България – Македония 2007-2013“** и **Програма за трансгранично сътрудничество по Инструмента за предприєдинителна помощ „България – Сърбия 2007-2013“** (външни граници), чийто общ бюджет е в размер на 151,62 млн. евро.

²² Индикативните ресурси са определени при териториалния обхват на ЮЗР към 2005 г.

За мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и бюджетите на общините, свързани с политиката за регионално развитие, в периода 2005-2009 г. липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на РПР на ЮЗР.

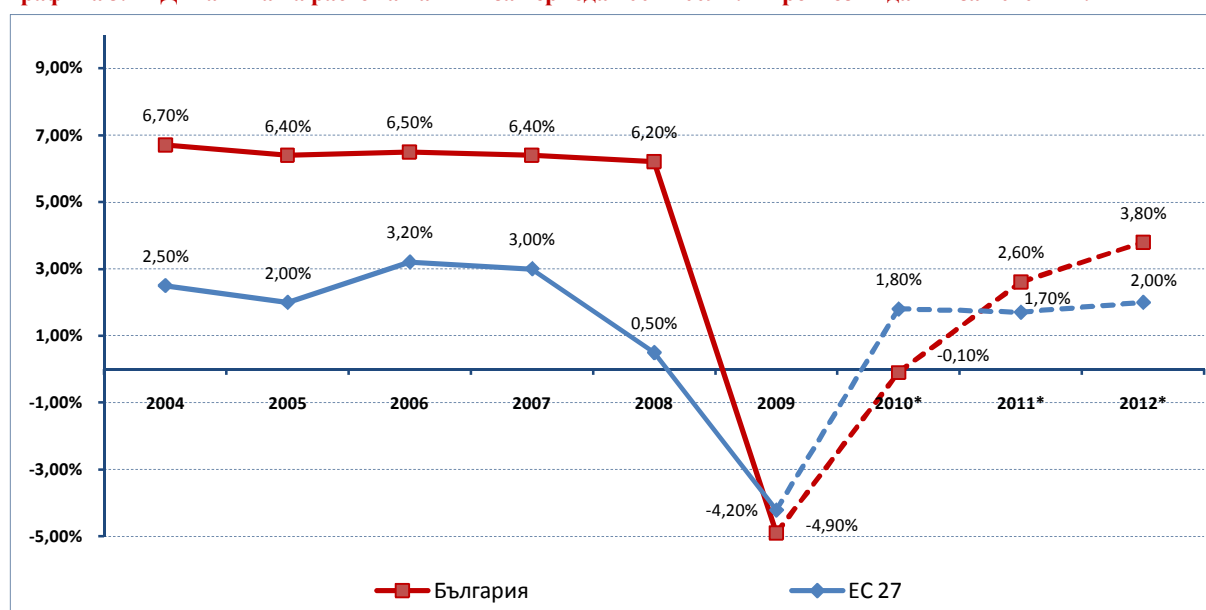
Следва да се има предвид и факта, че определените в РПР на ЮЗР основни индикатори за наблюдение на изпълнението на приоритетите обхващат разнородни по характеристики, нива и източници показатели, за повечето от които не са зададени начални и/или целеви стойности.

Предвид това в междинната оценка за изпълнението на РПР на ЮЗР са разгледани настъпилите промени в основни количествени индикатори, използваните финансови ресурси, както и наличието и концентрацията на проекти в ЮЗР.

2. Промени в социалното и икономическото развитие на ЮЗР

Социалното и икономическото развитие на ЮЗР през периода 2007-2009 г. се характеризира с положителна промяна на ключовите индикатори. Това се дължи основно на общата динамика на развитието на страната до 2008 г., изразяваща се в нарастване на БВП с темпове по-бързи от средните за ЕС, както и от определените в *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.* средногодишни стойности (5,73%).

графика 3. Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2009 г. и прогнозни данни за 2010-12 г.

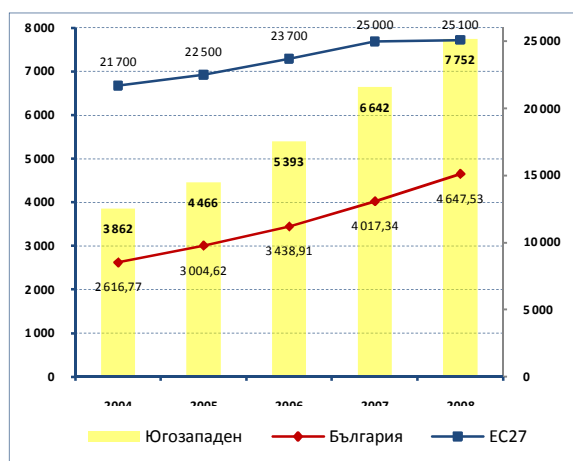
Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ, ЕК Генерална дирекция „Икономически и финансови въпроси“²³

²³ Европейска комисия, Генерална дирекция „Икономически и финансови въпроси“, Европейски икономически прогнози – есен 2010, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/statistical_annex_autumn2010_en.pdf

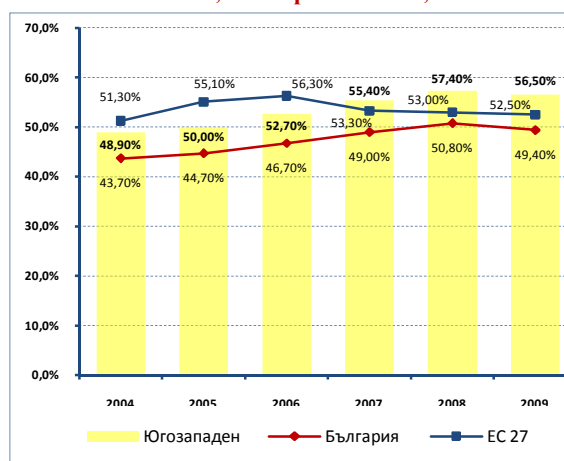
Световната финансова и икономическа криза предизвика рязък спад на БВП на България за 2009 г., с 11,1% на годишна база или 6,2 пункта повече от спада в БВП на ниво ЕС 27.

Липсата на данни за БВП на регионално ниво за 2009 г., не дава възможност за цялостна оценка на отражението на кризата в ЮЗР. Въпреки това може да се приеме, че кризата се е отразила по-силно на регионалната икономика, отколкото в по-слабо развитите райони, поради високите нива на икономическа активност. Общото развитие на икономиката на ЮЗР обуславя и високите темпове на нарастване на БВП за периода до 2008 г., които запазват своята устойчивост. По този показател ЮЗР е на първо място в страната през целия период, както по абсолютна стойност на БВП на човек от населението, така и като дял от общия БВП на страната. Темповете на растеж на БВП за ЮЗР за периода до 2008 г. са по-високи от средната стойност за ЕС 27. За периода 2004-2008 г. се наблюдава устойчива тенденция за нарастване на приноса на ЮЗР в общия БВП, Делът на ЮЗР в общия БВП на страната нараства спрямо 2004 г. с 6,2%, а БВП на човек на населението в района се увеличава с 19,2% спрямо средното за страната. Спадът на заетостта през 2009 г. е по-нисък (0,9 пункта) от средния показател за страната (-1,4), а увеличаването на безработните е с 1,2% спрямо 2008 г., съвпада със средното за страната (1,2%).

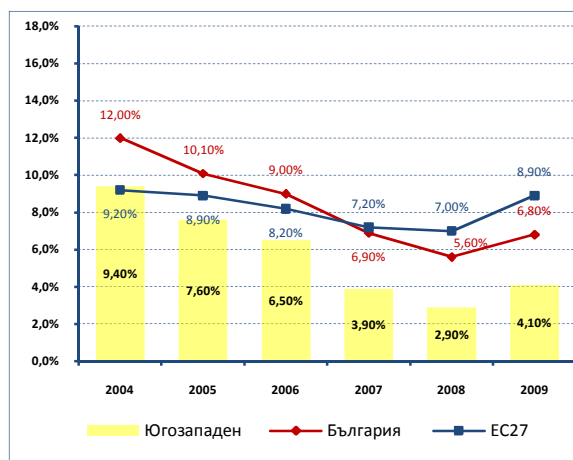
графика 4. БВП на глава от населението за ЮЗР, България и ЕС 27, 2004-2008 г., [в евро]

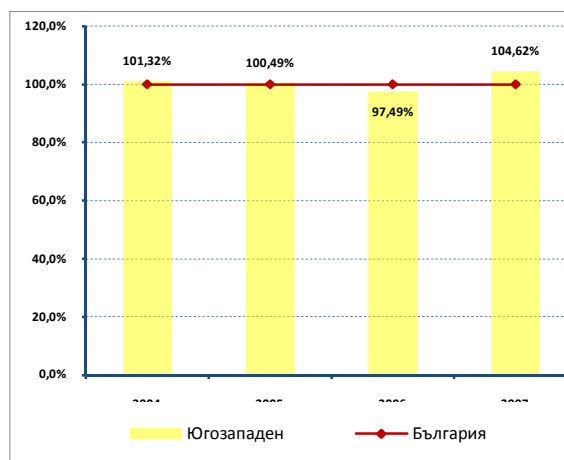
графика 5. Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за ЮЗР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.

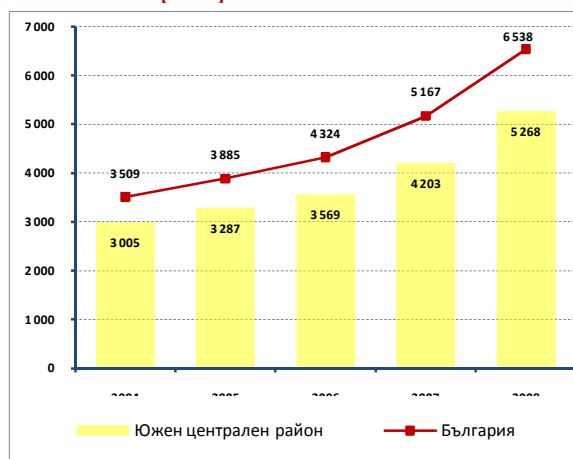
графика 6. Коефициент на безработица за ЮЗР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.

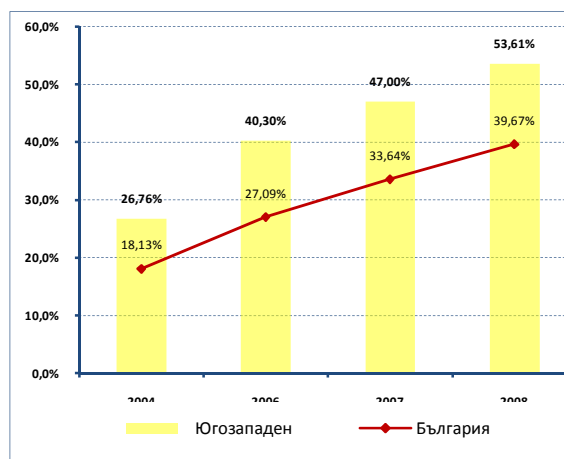
графика 7. Динамика на доходите на населението за ЮЗР, спрямо средното за страната, 2004-2008 г.

графика 8. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в ЮЗР, 2004-2008 г., [лева]

графика 9. Използване на интернет в ЮЗР и средни стойности за страната, 2004-2008 г.

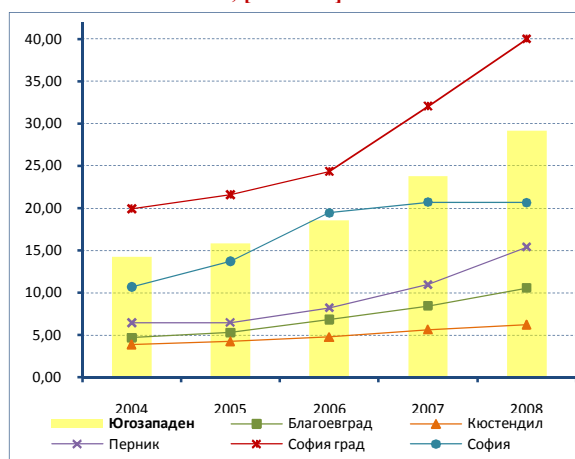
Развитието на страната през 2010 г. и прогнозните данни за възстановяването на икономиката от кризата дават основание за оптимизъм по отношение на перспективите за дългосрочно развитие и наличието на потенциал за постигане на целта, определена в *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.* – БВП на страната да достигне през 2013 г. до 51,2% от средния за ЕС 27. Общата перспектива за развитието на ЮЗР за периода до 2013 г. е за възстановяване на относително високите нива на растеж след средата на 2011 г.

За оценка на **вътрешнорегионалните различия** са анализирани следните индикатори на ниво област (ниво 3) за ЮЗР:

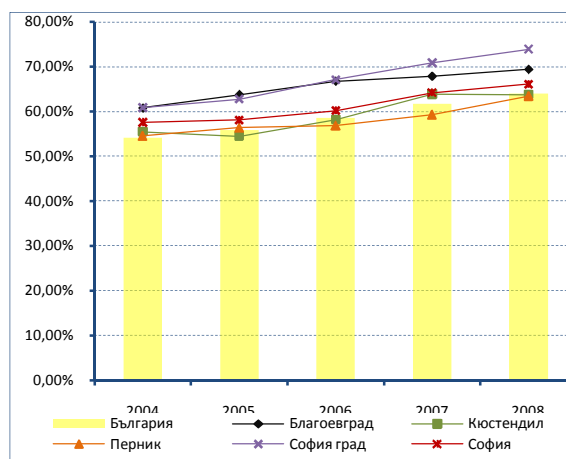
- **Произведена продукция на глава от населението**, като заместващ индикатор на индикатора БВП на човек от населението, с оглед актуалност на данните на ниво област;
- **Коефициент на заетост**;
- **Коефициент на безработица**;
- **Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение**.

Данните за всички индикатори са с надеждно качество, тъй като са базирани на официални статистически данни от НСИ, съответно от ЕВРОСТАТ позволяват да бъде анализирано развитието на ЮЗР, в контекста на общото развитие на страната.

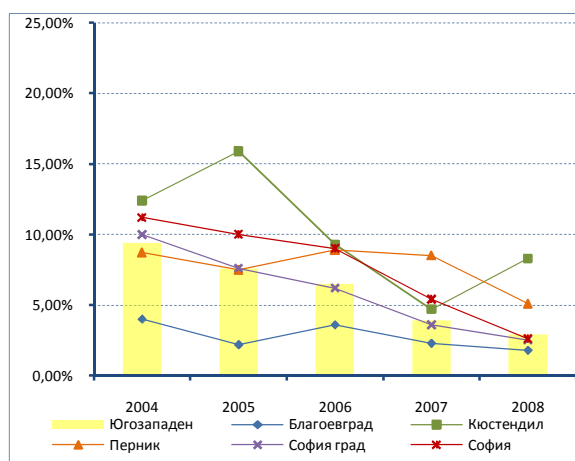
графика 10. Произведена продукция на глава от населението за ЮЗР, по области, 2004-2008 г., [хил. лв.]

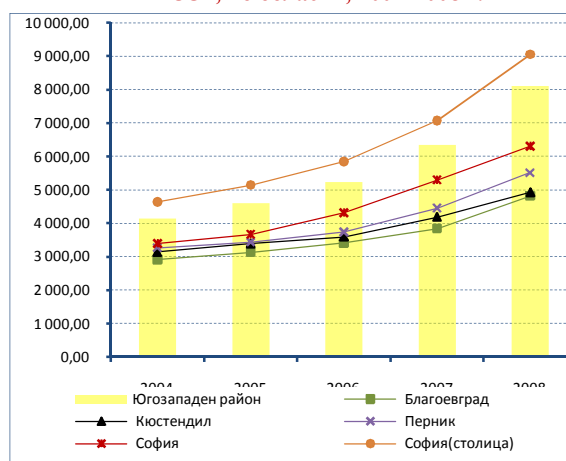
графика 11. Коефициент на заетост (15-64 н.г.) за ЮЗР, по области, 2004-2008 г.

графика 12. Коефициент на безработица за ЮЗР, по области, 2004-2008 г.

графика 13. Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение за ЮЗР, по области, 2004-2008 г.

За периода до 2008 г. не се наблюдава значим напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в ЮЗР. Положителна тенденция се наблюдава само по отношение на *безработицата*. Различията по отношение на *произведената продукция на глава от населението*, *заетостта* и *размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение*, се **увеличават**.

3. Степен на постигане на целите на РПП на ЮЗР

3.1. Стратегическа цел 1: Постигане на устойчив икономически растеж, чрез развитие на конкурентноспособна диверсифицирана регионална икономика

Изпълнението на *Стратегическа цел 1* е свързано с прилагане на мерки за насърчаването на икономическата активност на бизнеса и привличането на инвестиции, подобряването на бизнес-инфраструктурата, развитие на човешките ресурси. *Стратегическа цел 1* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика;
- **Приоритет 2:** Развитие на транспортната и инженерно-техническата инфраструктура.

За целите на междинната оценка, степента на постигане на *Стратегическа цел 1* е определена въз основа на следните количествени индикатори:

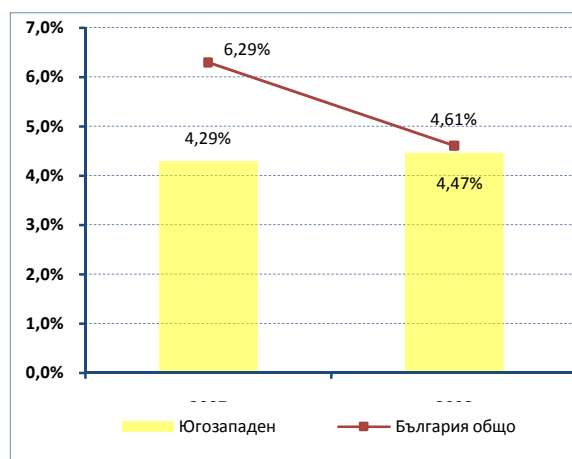
- Брутен вътрешен продукт [БВП] на човек от населението, *графика 4*;
- Равнище на заетост, *графика 5*;
- Равнище на безработица, *графика 6*.

Годишният доклад за наблюдението и изпълнението на РПП на ЮЗР прави преглед на изпълнението по определените приоритети на РПП. На база на оценката на приоритетите по ключови показатели е отчетено, че значителна част от заложените мерки са в процес на реализация. За някои от мерките, предвидени по даден приоритет, е определено, че пряко или косвено касаят не само съответния приоритет, а реализацията им има мултиплициращ ефект. Това е определено като предпоставка за цялостно изпълнение на РПП на ЮЗР в контекста на постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие.

В резултат на положителните тенденции на икономическо развитие и на база на основните икономически индикатори се заключава, че голяма част от мерките по *Приоритет 1* се изпълняват в значителна степен като някои от индикаторите дори надхвърлят индикативните стойности, определени в РПР на ЮЗР. Близко 50% от финансираните проекти по ОПРКБИ са фирми със седалище в ЮЗР, като общата стойност на договорените ресурси към октомври 2010 г. е над 141,6 млн. лв. В рамките на приоритета са финансирани и договори по ОПРР на обща стойност 2, 5 млн.лв.

Изпълнението на мерките по *Приоритет 2* демонстрира ограничен напредък поради ограничения за изпълнение на мерки в пътния и железопътния сектор, които са свързани, от една страна в забавянето в подготовката и изпълнението на инфраструктурни проекти, а от друга страна – на спецификата на тези проекти, чието изпълнение се изисква период от няколко години. Реален напредък в изпълнението на физическите индикатори се очаква след приключването на отделните проекти в периода 2011-2015 г. За рехабилитация и реконструкция на общинската пътна мрежа в ЮЗР по ОПРР е договорено финансиране на проекти в общините Костинброд, Гоце Делчев, Перник, Дупница, Благоевград, Сандански и Самоков на обща стойност от над 47 млн.лв. Въпреки договорените ресурси по ОПОС на стойност над 99 млн. лв., за напредъкът до момента остава изключително важния въпрос за липсата на капацитет на сметищата за депониране и съхраняване на отпадъците в Столична община. Очаква се този проблем да бъде решен до края на програмния период чрез изграждането на ново сметище и завод за преработка на битовите отпадъци на столицата. Близко 20% от всички договорени от ОП ресурси в ЮЗР са предназначени за постигане на *Специфична цел 1* на РПР.

графика 14. Население с режим на водоснабдяване в ЮЗР и средно за страната за 2007 и 2008 г.

Изпълнението на тези мерки все още не е отчетено в изменението на индикатора дял на населението с общественото водоснабдяване, който показва увеличаване на дела на населението с режим на водоснабдяване за ЮЗР и подчертава актуалността на този проблем.

БВП на човек от населението за периода до 2008 г. нараства от 7 553 лв. до 15 161 лв. Динамиката на БВП за периода е устойчива като положителният ръст надхвърля значителна както средните темпове за растеж на страната, така и тези на ЕС 27. Към момента на междинната оценка заложената в РПП целева стойност от средногодишен темп на нарастване с 5% е надхвърлена. Според данните на ЕВРОСТАТ за 2007 г.²⁴, БВП на ЮЗР е значително над средните нива за ЕС 27 – 62,0%, като достига до **230 позиция** от общо 271 региона в ЕС 27. Вътрешнорегионалните различия, измерени чрез заместващия индикатор *произведена продукция на глава от населението*, **нарастват** – *графика 10*.

Равнището на заетост на населението между *15-64 навършени години* в ЮЗР за целия период 2004-2009 г. остава по-високо от средните стойности за страната. Вътрешнорегионалните различия в равнището на заетост – *графика 11*, **нарастват**.

Равнището на безработица в ЮЗР намалява плавно през периода от 2004-2008 г., като през целия период е по-ниско от средното за страната и ЕС 27, като за 2007, 2008 и 2009 г. е почти двойно по-ниско от средното за ЕС 27. В началото на периода безработицата в ЮЗР е 9,4%, като през 2009 г., въпреки ефекта от кризата, намалява до 4,1%. По отношение на *равнището на безработица* през периода 2004-2008 г. – *графика 12*, се наблюдава **намаляване** на вътрешнорегионалните различия.

Равнището на доходите в ЮЗР показва, че средния паричен доход на домакинство за периода 2004-2007 г. е нараснал с 36,9% – повече от средното за страната 32,6%. Към момента на междинната оценка заложената в РПП целева стойност от средногодишен темп на нарастване с 4-6% е надхвърлена, като само за 2007 г. спрямо 2006 г. доходите на човек от населението в ЮЗР нарастват с 27%. Вътрешнорегионалните различия, измерени чрез индикатора *средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение* – *графика 13*, **се увеличават**.

Относителният дял на лицата с **достъп до интернет** в ЮЗР – *графика 9*, през периода 2004-2008 г. варира от 26,8% до 53,6%, като остава с повече от 13 пункта по-високо от средното за страната. Разликата между този индикатор за ЮЗР и средната стойност за страната в началото на периода е 8,6 пункта и нараства до 14 пункта през 2008 г. и показва засилване на междурегионалните диспропорции.

²⁴ Eurostat regional yearbook 2010: Gross domestic product (tables and graphs)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=RY_CH04_2010

Тенденцията за запазване на високите показатели за развитието на ЮЗР спрямо страната, нивата на вътрешнорегионалните различия, като и изразения напредък в изпълнението на мерките по *Приоритети 1 и 2*, показват че е налице потенциал за задоволително изпълнение на *Стратегическа цел 1* до 2013 г. по отношение постигане на устойчиво икономическо развитие и повишаване конкурентоспособността на местната икономика.

3.2. Стратегическа цел 2: Намаляване на вътрешнорегионалните различия и укрепване на връзките между градските центрове

Стратегическа цел 2 предвижда изпълнението на мерки за преодоляване на вътрешнорегионални различия на ниво области и общини, общински центрове и периферни населени места по отношение на човешките ресурси, развитието на инфраструктурата, достъпа и качеството на публичните услуги. *Стратегическа цел 2* се реализира чрез мерки по **Приоритет 3: Подобряване на качествата на жизнената среда в населените места и условията на живот.**

За индикаторите, определени в РПП на ЮЗР за изпълнение на *Стратегическа цел 2* не са определени целеви стойности с изключение на индикатора брой население. Към момента на междинната оценка заложената в РПП целева стойност на населението на ЮЗР от 2,3 млн. души до края на 2013 г. е почти постигната, като населението на района в края на 2009 г. надхвърля 2,1 млн. души.

Изпълнението на мерките по *Приоритет 3* демонстрира значим напредък, като акумулира близо 80% от всички ресурси, договорени по ОП в ЮЗР. Въпреки това, от общо осемте приоритетни инфраструктурни проекта с национално и международно значение, които се предвижда да бъдат реализирани по ОПТ на територията на ЮЗР, в процес на изпълнение е само един – Разширение на софийското метро по отсечката пътен възел “Надежда” – Централна ж.п. гара – пл. “Света Неделя” – бул. “Черни връх” на обща стойност 742 млн. лв.

Наблюдението на изпълнението на мерките по *Приоритет 3* отбелязва приноса на ОПРР чрез приоритетна ос „Устойчиво и интегрирано градско развитие” за финансиране на проекти за ремонт и саниране на образователна, социална и културна инфраструктура, за подобряване на градската среда и др. Договореният финансов ресурс по

ОПРЧР възлиза на 55,8 млн. лв. (като не е отчетен ресурс в рамките на 250 млн. лв. насочен към Агенцията по заетостта).

В рамките на *Приоритет 3* са предвидени мерки, свързани с подобряване на здравеопазването и социалните услуги, вкл. материално-техническата база. Индикаторът *Брой население, обслужвано от един лекар* показва негативна тенденция като в през 2004 г. на ниво ЮЦР 242 души са обслужвани от един лекар, а през 2009 г. този брой е 253 души. Броят на хората, обслужвани от едно здравно заведение намалява с над 6,5% за периода 2004-2009 г., като показателят показва положителна тенденция спрямо средното за страната, като следва да се подчертае, че през периода се наблюдава тенденция за слабо увеличаване на населението.

Заведенията, в които се предоставят социални услуги в общността нарастват от 48 през 2005 г. до 201 през 2008 г., като броят на преминалите лица, ползвали социални услуги в тях се нараства близо четири пъти до над 40 000 души.

Изпълнението на мерките по *Стратегическа цел 2* се характеризира с различна степен на активност. Към момента се наблюдава напредък в изпълнението на мерки, свързани с градското възстановяване и развитие, разширението на софийското метро, развитие на човешките ресурси. Започналата подготовка на проекти, свързани с мерките за обновяване на градския транспорт и опазване на културно-историческото наследство, осигуряват относително висок потенциал за изпълнение на *Стратегическа цел 2* до 2013 г.

3.3. Стратегическа цел 3: Икономическо и социално сближаване с останалите региони в ЕС

Реализирането на *Стратегическа цел 3* е свързано с интегриране в европейските структури, намаляване на различията в социално-икономическото развитие на регионално ниво и участие в транснационални мрежи за сътрудничество. *Стратегическа цел 3* се реализира чрез мерки по **Приоритет 4: Укрепване на административния капацитет на местните и регионалните власти и развитие на сътрудничеството.**

Напредък е констатиран по отношение укрепването на административния капацитет на областно и общинско ниво – *Приоритет 4*. Същевременно се отчита, че капацитетът, особено на местно ниво, има най-голяма нужда от повишаване с оглед възможността за изготвяне на качествени проекти за кандидатстване по оперативните програ-

ми и правилното им управление. Постигнат е напредък в изграждането на местни партньорства за развитие и насърчаване на сътрудничеството между администрацията, неправителствения сектор и бизнеса за решаване на общи проблеми. Установена е необходимост от изграждането и реализирането на партньорства с други региони в ЕС, включително трансгранично сътрудничество с местни и регионални власти от съседните страни. Договорените ресурси от ОПРР и ОПАК, подкрепящи изпълнението на мерки в тези области са на стойност 16,4 млн. лв.

Изпълнението на мерките по Стратегическа цел 3 се характеризира с различна степен на напредък. Това обуславя наличието на потенциал за задоволително изпълнение на Стратегическа цел 3 в рамките на програмния период до 2013 г.

4. Използвани ресурси за постигане на целите на РПР на ЮЗР

Определените в РПР на ЮЗР икономически и финансови механизми за реализацията на плана, по източници, включват:

- Национално финансиране от публични източници, в т.ч. републиканския бюджет и общинските бюджети;
- Фондове на ЕС, ЕФРР;
- Частни финансови ресурси (местни физически и юридически лица, граждански организации и др.);
- Международни финансови институции.

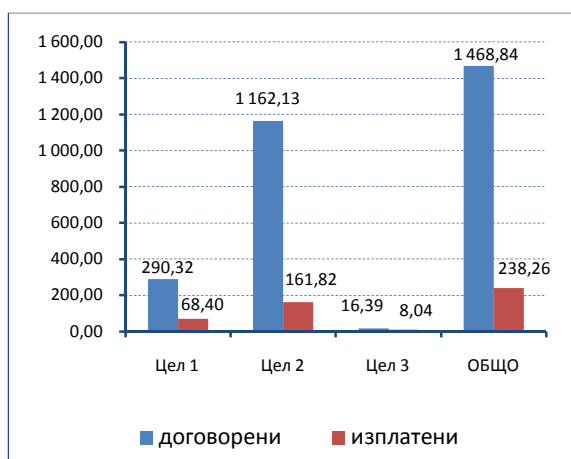
В индикативната финансова таблица на РПР на ЮЗР от фондовете на ЕС е посочен само ЕФРР. Не са отчетени възможностите за принос на други финансови инструменти на ЕС към регионалното развитие – ЕСФ, КФ, както и ЕЗФРСР и ЕФР, които допринасят за реализацията на целите на ЮЗР.

За мерките, свързани с изпълнението на РПР на ЮЗР, в периода 2007-2009 г., реализирани със средства от държавния бюджет, от бюджетите на общините, от международни финансови институции, както и за частните инвестиции, липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на плана.

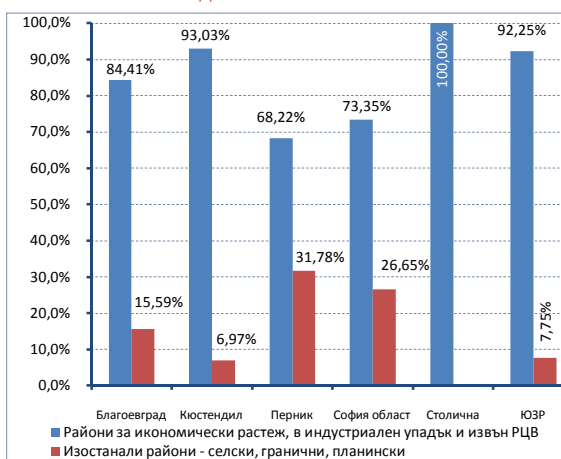
От размерът на данните за договорените средства по оперативните програми (ЕС и национално съфинансиране) – **1 468,84 млн. лв.**, може да бъде направен извод, че общият размер на средствата за реализация на РПР на ЮЗР за периода до 2013 г., **значително ще надвиши** този, определен в индикативната финансова таблица.

Приносът на оперативните програми, финансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ за изпълнението на приоритетите на РПР на ЮЗР е оценен въз основа на аналитично разпределение на договорените и изплатените финансови ресурси по източници спрямо целите на плана, според актуалния им териториален обхват (2008).

графика 15. Разпределение на договорените и изплатените средства по целите на РПР на ЮЗР

графика 16. Концентрация на договорените средства по райони за целенасочено въздействие в ЮЗР

Делът на договорените, към октомври 2010 г., ресурси от всички договорени средства по оперативните програми за мерки, свързани с изпълнението на РПР на ЮЗР, е 39,22%, а този на изплатените средства – 37,5%.

Разпределението на договорените ресурси от оперативните програми по *райони за целенасочено въздействие* в СЗР, показва изключително висока концентрация от над 80% в районите, определени в РПР като райони за икономически растеж, райони в индустриален упадък или районите, които не попадат в обхвата за реализация на специфични мерки. Известен баланс по отношение на разпределението на средствата е постигнат в областите Перник и София-област.

Предвид относително началния етап от реализация на мерките по оперативните програми, съфинансирани от ЕС и представените данни, е твърде рано за цялостна оценка на ефикасността на изпълнението на РПР на ЮЗР. Данните показват тенденция за концентрация на финансовите ресурси за изпълнение на мерки и дейности, свързани със *Стратегическа цел 2* на РПР на ЮЗР, в чийто обхват попадат мерки, свързани с развитието на човешките ресурси, развитието на градската инфраструктура, достъпа и качеството на публичните услуги.

Предвид общия обем на договорените, към октомври 2010 г. средства – над **35%** по всички оперативни програми и ускорения процес на договаряне, налице е **потенциал за задоволително постигане** на *Стратегически цели 1, 2 и 3* на РПР на ЮЗР. Необходимо са **допълнителни усилия** за реализация на мерките по *Приоритет 1 и 2* на *Стратегическа цел 1*, както и по отношение на мерките по *Стратегическа цел 3*.

таблица 3. Принос на РПР на ЮЗР към приоритетите на НСРР, [дял от общия размер на договорените средства по приоритетите на НСРР]

Цели на РПР на ЮЗР	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Стратегическа цел 1: Постигане на устойчив икономически растеж, чрез развитие на конкурентноспособна диверсифицирана регионална икономика	26,43%	14,53%	0,6%			12,79%
Стратегическа цел 2: Намаляване на вътрешнорегионалните различия и укрепване на връзките между градските центрове		0,38%	74,51%	63,03%		
Стратегическа цел 3: Икономическо и социално сближаване с останалите региони в ЕС					23,40%	5,91%
ОБЩО:	26,43%	14,91%	75,1%	63,03%	23,4%	18,7%

През периода обхванат от междинната оценка на РПР на ЮЗР е видно, че изпълнението на мерките по РПР на ЮЗР допринася за изпълнението на следните приоритети на НСРР – *Приоритети 1, 3, 4 и 5*.

5. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на ЮЗР

Визията и главната цел, определени в РПР на ЮЗР остават актуални. Рамката на стратегическите цели и определените приоритети, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на ЮЗР. Същевременно е необходимо по-ясно обвързване между целите и приоритетите на РПР на ЮЗР, с тези, определени в НСРР и оперативните програми, съфинансирани от ЕС, в т.ч. ПРСР и ОП „Развитие на сектор Рибарство“, конкретно адресиране и диференциране на мерките спрямо спецификата на ЮЗР, както и определяне на механизъм за осигуряване на средства от държавния бюджет за изпълнението на РПР на ЮЗР.

Годишният доклад за наблюдението и изпълнението на РПР на ЮЗР обобщава, че ЮЗР се развива с по-бързи и устойчиви темпове в сравнение с останалите райони от ниво 2 и заема водещо място по почти всички основни показатели на социално-икономическото развитие. Наблюдават се диспропорции на няколко нива: между столичния град и съседните общини, между столицата и останалите областни центрове, между областните градове и другите общини в областите. Наличието на вътрешнорегионални различия налага по-активно прилагане на инструменти за социално-икономическо сближаване в рамките на района.

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на ЮЗР показва, че:

- Общата перспектива за развитието на ЮЗР за периода до 2013 г. е за възстановяване на високите нива на растеж след средата на 2011 г.
- Няма значим напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в ЮЗР. **Положителна тенденция** се наблюдава само по отношение на *безработицата*. **Различията** по отношение на *произведената продукция на глава от населението, заетостта и размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, се увеличават*.
- Концентрацията на ресурси от оперативните програми в райони за икономически растеж, в индустриален упадък, извън обхвата на РЦВ – над 90% от договорените средства, следва да бъде преосмислена в контекста на промяната на акцентите в политиката за регионално развитие към *районите за целенасочена подкрепа* – чл. 5 на ЗРР (2008).

Потенциалът за изпълнение на *Стратегическа цел 1: Постигане на устойчив икономически растеж, чрез развитие на конкурентноспособна диверсифицирана регионална икономика*, може да бъде определен като **задоволителен, въпреки че са** необходими допълнителни усилия за реализация на мерките по *Приоритет 1 и 2*.

Мерките по *Стратегическа цел 2: Намаляване на вътрешнорегионалните различия и укрепване на връзките между градските центрове* са в процес на изпълнение. Реализираният **напредък**, както подготовката на проекти, свързани с градското възстановяване и развитие, разширението на софийското метро, развитие на човешките ресурси, определят наличието на **относително висок потенциал за изпълнение** на *Стратегическа цел 2* в рамките на програмния период до 2013 г.

Изпълнението на мерките по *Стратегическа цел 3: Икономическо и социално сближаване с останалите региони в ЕС* се характеризира с различна степен на напредък. Това обуславя наличието на **потенциал за задоволително изпълнение** на *Стратегическа цел 3* в рамките на програмния период до 2013 г.

Общият напредък по изпълнението на приоритетите на РПР на ЮЗР може да бъде определен като **значителен**, като в същото време е налице **висок потенциал** за реализиране на мерките за развитие на района, по-специално, тези по *Приоритети 1 и 2 на Стратегическа цел 1, както и мерките по Стратегически цели 2 и 3*. Най-голямо предизвикателство е реализацията на мерките, свързани с развитието на екологичната инфраструктура по *Приоритет 2 на Стратегическа цел 1*, за които е констатиран **известен напредък**. **Напредъкът** в изпълнението на мерките за укрепването на административния капацитет на областно и общинско ниво, допринасящи за развитието на регионите по *Стратегическа цел 3*, също изисква специално внимание.

Предвид общата положителна тенденция за изпълнение на мерките по приоритетите на НСРР, както и факта, че договорените средства за изпълнение на мерките по РПР на ЮЗР до октомври 2010 г. вече надвишава индикативната оценка на необходимите средства от 2005 г., може да бъде направена оценка, че изпълнението на плана до края на 2013 г. е напълно финансово осигурено. В този смисъл, усилията следва да бъдат насочени към подобряване на механизмите за изпълнение на мерките. Следва да се има предвид, че дела на изплатените средства за периода 2007 – октомври 2010 г. е относително нисък – 16,25% от договорени средства за ЮЗР.

В заключение, направеният анализ на изпълнението на РПР на ЮЗР показва, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие в ЮЗР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието. Необходимо е и допълнително усъвършенстване на координационните механизми, свързани с реализацията на политиката за регионално развитие, включително по-ефективно използване на правомощията на РСР, свързани с идентифициране на проблемите на ЮЗР и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти.

III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1. Препоръки за актуализация на РПР на ЮЗР

Настъпилите промени в институционалната, нормативната и обществената среда, определят рамката на действията за актуализиране на РПР на ЮЗР. Това включва засилване на стратегическия подход чрез по-силно интегриране на процесите по програмиране и реализация на политиките, както и фокусиране върху мерките за развитие, в т.ч. и тези финансирани със средства от ЕС.

Положителният опит от подготовката и наблюдението на РПР на ЮЗР, е подходяща база за преминаване към ново поколение програми за развитие, които по-ясно отчитат спецификата на икономическите и социалните проблеми на ЮЗР и същевременно, акцентират върху основните приоритети за развитието на ЕС. В този смисъл, подходът към актуализацията на РПР на ЮЗР се обуславя както от разпоредбите на § 4 от ЗРР (2008) – изискването за привеждане на РПР в съответствие с разпоредбите на закона и настъпилите промени в средата, така и от актуалните предизвикателства пред политиката за регионално развитие. Конкретно това предполага:

- Привеждане на НСРР в съответствие с разпоредбите на § 4 от ЗРР (2008) при ясно обвързване на целите и приоритетите на НСРР със съответните цели, приоритетните оси и мерките по оперативните програми, съфинансирани от ЕС, както и определяне на приоритетните области за интервенции, за всеки район от ниво 2. Това включва идентифициране и директно насочване на ресурси към районите, в които различията се увеличават.
- Определяне на механизъм за подкрепа на местни инициативи и конкретни проекти за развитие на районите за целенасочена подкрепа, подкрепен със средства от държавния бюджет;
- Актуализацията на РПР на ЮЗР включва:
 - Привеждане на структурата и съдържанието на документа в съответствие с чл. 11, ал. 3 на ЗРР (2008).
 - Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на района следва да бъде стандартно структуриран във всички РПР и кратък (до 10 стр.), представящ коментар по специфичните проблеми на района в контекста на целите на НСРР. По

детайлен анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район може да бъде включен в приложение към РПР.

- Формулиране на целите и приоритетите на РПР, по начин, който осигурява прякото им обвързване с тези на НСРР и оперативните програми, както и обособяване на тези, за чието изпълнение ще бъдат осигурени само национални средства. Необходимо е и осигуряване на приемственост между определените цели и приоритети на РПР (2005) и новите цели чрез таблица за съответствие.
- Определяне на всички възможни източници за финансиране на определените мерки – национални, от ЕС и др., които допринасят за осъществяване на политиката за регионално развитие в ЮЗР.
- Интегриране на процесите по наблюдение и оценка с тези, определени за оперативните програми, съфинансирани от ЕС.

Системата за регионална координация има потенциал за ефективно участие в процеса на управление на регионалното развитие, но е необходимо:

- Подобряване на механизмите за координация по отношение на основните етапи на политическия процес – програмиране, реализация, контрол и наблюдение, както и взаимодействието с териториалните и междинните звена по оперативните програми, съфинансирани от ЕС;
- Укрепване на аналитичния капацитет в районите на ниво 2 за идентифициране на проблемите и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти;
- В рамките на процеса за децентрализация на държавното управление, териториалните органи на изпълнителната власт, които имат функции във връзка с осъществяването на политиката за регионално развитие на съответната територия следва да бъдат осигурени с ефективни правомощия и ресурси.

Предвиденото цялостно въвеждане в действие на *Единната информационна система за управление на регионалното развитие* [ЕИСУРР], следва да осигури необходимата информационно-технологична платформа за събиране, обработка, съхранение на информация, както за икономическото и социалното състояние на различните териториални нива, така и за изпълнението на мерките за развитие. От гледна точка на РПР е необходимо стандартизиране на методологията за описание на териториалния обхват и съответно териториалното въздействие на реализираните мерки.

В този аспект, следва да бъде предвиден механизъм за обмен на данни между ЕИСУРР, **Информационната система за управление и наблюдение на Структурните инструменти на ЕС в България** [ИСУН] и други системи, поддържащи информация свързана с реализацията на политиката за регионално развитие.

За осигуряването на обективна основа за оценка на постигането целите на РПР и приноса им към НСРР, следва да бъде определен ограничен набор от индикатори, описващи икономическото и социалното състояние на районите от ниво 2, чието изменение може да бъде ефективно наблюдавано. В този смисъл е подходящо при изготвянето на годишните Национални статистически програми, да бъдат определени данните, които НСИ да събира и обработва за наблюдението на политиката за регионално развитие, включително на съответните териториални нива, включително периодичността за предоставяне на данните.

2. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР на ЮЗР

В съответствие с изискванията на ЗРР, РПР следва да съдържа описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност. По отношение на прилагане принципа на партньорство планът представя информация за обсъжданият, проведени в процеса на подготовката му с представители на социално-икономическите партньори, както и получените коментари. РПР предвижда и участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване и обсъждане, контрол на изпълнението, като по този начин се гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на РПР.

Представена е и организация на системите за наблюдение, оценка и контрол на ефективното изпълнение и информационното осигуряване на РПР.

Годишният доклад за изпълнението на РПР на ЮЗР за 2009 г. не представя конкретни предприети мерки за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на РПР.

Предвид значимостта на участието на социално-икономическите партньори в процеса на регионално развитие, е необходимо по-активното включване на представителите на заинтересованите страни в процесите на планиране, както и при наблюдението и оценката на постигнатите резултати от изпълнението на РПР. Препоръчително е изготвяне на резюме на РПР на ЮЗР, което да бъде достъпно чрез интернет страниците на всички областни и общински администрации от ЮЗР.

Комуникационните дейности, осъществявани по оперативните програми следва в по-голяма степен да бъдат фокусирани върху специфичните особености на районите от ниво 2.

3. Съответствие на проекта на Актуализиран документ за изпълнение на РПР на ЮЗР за периода 2010-2013 г. с изводите от междинната оценка

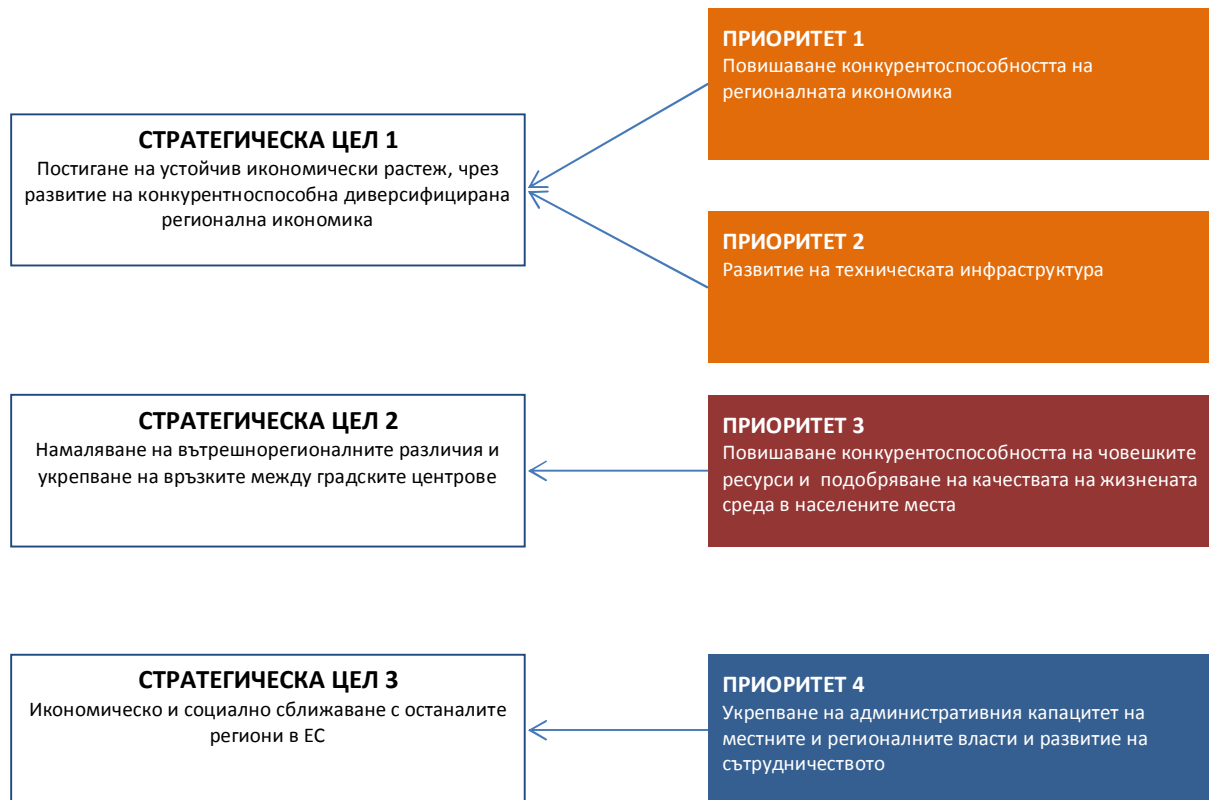
Проектът на *Актуализиран документ за изпълнение на РПР на ЮЗР* включва актуализиран анализ на икономическото и социално състояние на ЮЗР, както и преформулиране на приоритетите. Предложено е преформулиране на четирите приоритета, като е прецизиран обхвата на интервенциите по тях. Структурата на приоритетите не е променена, като са запазени йерархичните нива. Йерархията на стратегическата част на РПР включва:

- Стратегически цели;
- Приоритети, отнесени към една или повече стратегически цели;
- Специфични цели за всеки приоритет.

Не са определени връзките между стратегическите цели и приоритетите на РПР на ЮЗР със стратегическите цели и приоритетите на НСРР. Това би затруднило определянето на приноса на РПР на ЮЗР за изпълнението на НСРР.

Съгласно определените специфични цели на приоритетите са определени източниците за финансова подкрепа за всяка от специфичните цели, като е направена връзка с оперативните програми и ПРСР на ниво приоритетните оси и или операции/мерки.

графика 17. Цели и приоритети на РПР на ЮЗР, според актуализирания документ

Предложените промени отразяват изводите на междинната оценка по отношение прякото обвързването на приоритетите на РПР с тези на оперативните програми. В същото време проектът на актуализирания документ следва да установи съответствието между целите и приоритетите на РПР и тези на НСРР, както и да определи тези, за чието изпълнение следва да бъдат осигурени само с национални средства и да определи механизъм за подкрепа на местни инициативи и конкретни проекти в *районите за целенасочена подкрепа*, финансиран със средства от държавния бюджет.

4. Препоръки за разработване на документи за следващия програмен период след 2013 г.

Съгласно *Концепцията за програмиране на развитието на Република България* започна разработването на **Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2020 – рамков дългосрочен документ**, който въз основа на анализ на ситуацията в държавата и тенденциите за развитие, определя **визията** и **общите** [дългосрочни] цели на националните политики за период от 10 години за всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Концепцията не определя как моделът на документите за програмиране на икономическото и социалното развитие се прилага на съответните териториални нива – райони от ниво 2, съответно на областно и на общинско ниво. В тази част *Концепцията* подлежи на бъдещо развитие, което пряко зависи от развитието на модела за управление на регионалното развитие, напредъка в процеса на децентрализация на държавното управление, включително модела за управление на средствата по политиката за сближаване за следващия програмен период 2014-2020 г.

Независимо от модела на програмиране при разработването на нови програмни документи за ЮЗР, следва да бъдат адресирани ключовите предизвикателства пред развитието на района. В края на 2008 г. ЕК публикува изследване „Регионите през 2020 г”, перспективен анализ за предизвикателствата, пред които ще са изправени регионите на ЕС през 2020 г., както и техният „индекс на уязвимост“, съответстващ на степента на уязвимост на регионите, произтичаща от въздействието на **глобализацията, демографията, изменението на климата и енергийната зависимост**. Индексът на уязвимост е между 1 и 100. В доклада се посочва изчисленият комплексен индекс на уязвимост на всеки от регионите и неговата способност да се приспособи към предизвикателствата на 21 век. Най-неприспособими са регионите с индекс 100. ЮЗР (BG41) е на тридесет и пето място по уязвимост на предизвикателствата на развитието за регионите на ЕС до 2020 г., поради което е необходимо те да бъдат специално адресирани. Въпреки, че ЮЗР е най-малко уязвим, в сравнение с останалите български райони от ниво 2, 169 от 267-те европейски региона (63,30%) са в по-благоприятно положение от ЮЗР. За ЮИР най-високи са индексите за уязвимост за следните фактори *енергийната зависимост* и *изменение на климата*.

Фактори	Индекс на уязвимост	Класация по степен на уязвимост от 267 региона
Демографията	35	153
Глобализацията	39	178
Изменението на климата	46	54
Енергийната зависимост (цена на енергийни ресурси)	51	48
Комплексен индекс на уязвимост	46	35²⁵

Разработването на програмен документ за развитието на ЮЗР за периода след 2013 г., зависи и от общия модел на програмирането на териториално ниво и определянето на съответните правомощия на териториалните органи на изпълнителната власт за ефективно изпълнение на програмните документи. В този контекст са възможни, най-малко три варианта:

- **Вариант 1** – децентрализация на управлението на оперативните програми за програмния период 2014-2020 г.:
 - Разработване на регионални програми за всеки от районите на ниво 2;
 - Обособяване на междинни звена за изпълнение на оперативните програми в районите на ниво 2.
- **Вариант 2** – запазване на сегашния модел за управлението на оперативните програми – в този случай за РПР са препоръчителни две решения:
 - Включване в съдържанието на РПР само на мерките, отнасящи се за повече от една област в района, както и регламентиране на необходимите правомощия и механизъм за финансово осигуряване на изпълнението на РПР;
 - Замяна на РПР с референтни документи за статистически цели, посочващи мерките за развитието на района и програмните документи, по които се реализират.
- **Вариант 3** – въвеждане на интегриран модел за управление на всички фондове, в т.ч. ЕЗФРСР и ЕФР (има предложение на ЕК за въвеждане на подобен модел) – в този случай за РПР са възможни следните решения:
 - Разработване на интегрирани регионални програми, в които се отчитат мерките, финансирани по всички фондове;

²⁵ Регионите с еднакъв комплексен индекс на уязвимост са групирани в общо 69 групи.

- Разработване на секторни програми с териториално (регионално) измерение.

Новият модел за междуинституционална координация на развитието на Република България, определя **Съвета за развитие** към Министерския съвет като основен център за координация на политиките на национално ниво. *Концепцията за програмиране на развитието* подлежи на бъдещо развитие и по отношение междуинституционалната координация в районите от ниво 2. Ефективността на системата за междуинституционална координация на развитието зависи от разпределението на координационните функции на различните териториални нива. При избор на някоя от опциите на посочения по-горе *Вариант 1*, е подходящо да бъде използван положителния опит от регионалната координация, като **Регионалните съвети за развитие** станат част от общата система за координация, оглавявана от *Съвета за развитие към Министерския съвет* и функционално да засилят ролята си за осигуряване съответствие между националните цели и местните интереси. **Областните съвети за развитие** следва да се превърнат в основен център за обсъждане на местните аспекти на секторните политики, тяхното финансово осигуряване и координиране на действията и мерките за изпълнение.